

30.5.2019

“Nyt minulla on asunto ja se on ihmeellistä” - näkökulmia rikostaustaisten naisten asunnottomuuteen.

Asunnottomuus on Suomessa merkittävä sosiaalinen ongelma. Vaikka asunnottomien määrä on yleisesti vähentynyt, on asunnottomien naisten suhteellinen määrä lisääntynyt. Asumisen rahoittamis- ja kehittämiskeskukseen mukaan vuonna 2016 Suomessa tilastoitiin olevan 1554 asunnottomaa naista kun vastaavasti vuonna 2017 asunnottomia naisia oli Suomessa 1538. Vapautuvien vankien asunnottomuus on vastaavasti pysynyt melko ennallaan.

On arvioitu, että joka vuosi noin kolmannes vapautuvista vangeista vapautuu ilman vakinaista asuntoa. Ara:n mukaan asunnottomuusriskin alla ovat erityisesti lyhyttä tuomiota suorittavat henkilöt, sekä nuoret, joiden asunutilanteeseen ei kyetä puuttumaan lyhyen vankeustuomion aikana. Rikostaustaisten asunnottomuus on yhteiskunnallisen keskustelun marginaalissa. Lyhyet vankeustuomiot ovat omiaan lisäämään rikostaustaisten henkilöiden asunnottomuutta ja täten sekä rikos- että vankeuskierrettä. Rikosseuraamuslaitoksen mukaan lähes puolet vangeista suorittaa alle puolen vuoden vankeusrangaistuksen. Kuitenkin keskustelu on vähäistä rikoslain näkökulmasta.

Suomessa on tehty ja tehdään jatkuvasti erilaisia hankkeita asunnottomuuden ennalta ehkäisemiseksi sekä rikostaustaisen yksilöiden päihde- ja vankeuskierteen katkaisemiseksi. Paavo II-toimenpideohjelman myötä on voitu todeta, että rikostaustaiset henkilöt ovat kohderyhmänä yksi haastavimmista asiakasryhmistä asunnottomuuden suhteen. Myöskään rikosseuraamuslaitoksen Oma koti- hankkeen tai Asunnottomuuden ennaltaehkäisyn toimenpideohjelman myötä rikostaustaisten asunnottomuutta ei ole onnistuttu merkittävästi vähentämään.

Naisvankien kuten miesvankienkin sairastavuus on yleistä väestöä huomattavasti korkeampi. Terveystutkimuksen alustavien tietojen mukaan yli puolet naisvangeista on alkoholiongelmaisia ja vielä useammalla on huumausaineongelma. Lisäksi erilaiset persoonallisuushäiriöt, ahdistuneisuus ja masennus ovat yleisiä naisvangeilla. Lähes kaikki tarvitsevat terveydenhuollon palveluita joko päihteiden käytön, psykiatristen ongelmien tai somaattisten sairauksien vuoksi.

Valo-valmennusyhdistys ry:n, Silta-valmennusyhdistys ry:n ja Ammattikorkeakoulu Laurean yhteisen KEIJO-hankkeen rikos- ja päihdetaustaisten kokemusasiantuntijakoulutuksen käynyt Riikka Tuomi on ollut itse vain lyhyen aikaa vankilassa, mutta tuntee hyvin vankilasta vapautuneiden asumiseen liittyviä ongelmia. Riikka on ollut asunnottomana vuosia, välillä nukkuen kavereiden luona, mutta myös kaduilla ja rappukäytävissä. Tuomen mukaan pahinta asunnottomuudessa oli se, että joutui olemaan tekemisissä sellaisten ihmisten kanssa, joiden kanssa ei olisi halunnut olla.

”Naiselle asunnottomuus on hirveä häpeä. Naisen pitäisi aina olla sellainen pullantuoksuinen kotihengetär ja on mahdotonta hyväksyä, että nainen ei huolehdi itsestään eikä pysty asumaan ja huolehtimaan kodista. Se, että ei pääse peseytymään ja joudut varastamaan puhtaat vaatteet, on aika rankkaa elämää” Riikka toteaa.

Naisten asunnottomuuden erityispiirteinä voidaan nähdä häpeän tunteet, turvattomuus ja traumat. Suurella osalla naisasunnottomista on taustallaan esimerkiksi hyväksikäyttöä tai väkivaltaa.

Naisten asunnottomuuteen liittyy läheisesti myös pelko lasten menettämisestä, joka usein johtaa piiloasunnottomuuteen. Arjen ongelmia salataan viimeiseen saakka, jotta lapsia ei menetettäisi. Yhteiskunnallisessa keskustelussa ei juurikaan huomioida tätä rajapintaa. Ongelmiin ei voida puuttua ajoissa, mikäli niiden esiin tuominen ei ole julkisesti hyväksyttyä.

Päihteiden väärinkäyttö ja siihen liittyvät ongelmat, kuten asunnottomuus ovat naisille erityisen vaikeasti käsiteltäviä asioita. Sensitiivinen lähestymistapa onkin erityisen tärkeää, jotta löydetään mahdolliset kuntoutuksen epäonnistumiseen liittyvät negatiiviset tekijät. Myös asumispalvelumuodon täytyisi huomioida sukupuoleen liittyvät tarpeet. Naiset toivovat asumiseen pysyvyyttä sekä turvallisuutta itselleen sekä lapsilleen.

30.5.2019

Suomessa naisvangit sijoittuvat pääasiassa Hämeenlinnan ja Vanajan vankiloihin, joista he vapautuvat suurelta osin Etelä-Suomeen. Naisvankeja on arvioitu olevan n. 230 henkilöä, joka on vajaa 8% koko Suomen vankipopulaatiosta. Kriminaalihuollon tukisäätiön Naiset näkyviksi- hanke on lähtenyt vastaamaan nimenomaisesti naisvankien haasteisiin, joista yksi on vankeusajan jälkeinen asunnottomuus. Hankkeen tavoitteena on vahvistaa naisten toimijuutta sekä rakentaa vapautumisen nivelvaiheen sekä sen jälkeisen ajan tukimuotoja naisvangeille.

Ulla Salovaara toteaa tuoreessa väitöskirjassaan ”Rikoksista tuomitut naiset. Yhteisöstä erottaminen ja takaisinliittymisen mahdollisuudet”, että asunto on vankilasta vapautumisen nivelvaiheessa yksi merkittävimmistä tekijöistä yhteiskuntaan integroitumisen suhteen. Vapautuvalle vangille asunnon saaminen on ensimmäinen konkreettinen asia. Asunnon hakemiseen ja saamiseen liittyvien haasteiden lisäksi myös asunnon säilyttämiseen ja ylläpitämiseen liittyvät vaikeudet korostuvat vankeustaustaisten henkilöiden kohdalla. Suurin osa vankilasta vapautuvista naisvangeista tarvitseekin jonkinlaista tukea asumiseensa liittyen. Asumisen taitojen puute pitää yllä asunnottomuutta, kun taas asunnottomuus puolestaan vahvistaa asumisessa tarvittavien taitojen heikentymistä. Asunto onkin keino osoittaa kuuluvansa yhteiskuntaan ja se mahdollistaa osaltaan yksilön itsenäisen elämisen.

”Se, että vankilassa saa harjoitella arjen pyörittämistä, on tosi tärkeää. Itse en ollut oppinut kotona mitään arjen hoitamisesta, koska asuin alkoholistaidin kanssa. Olin jo lapsena tottunut siihen, että vuokraa ei tarvitse välttämättä maksaa. Koevapaus on hyvä juttu. Koevapaudessa voi käydä myös päihdekuntoutuksessa. Olisi todella tärkeää, että asuntoasiat olisi hoidettu kuntoon jo rangaistuksen suorittamisen aikana. Toivoisin, että vankilassa järjestettäisiin kolmikantakeskusteluja, joissa olisi mukana sosiaalitoimi, jotta asioiden hoitaminen olisi helpompaa. Kaikki KELA-, työkkäri- ja sossujuoksemiset tuntuu vankilasta päästessä tosi raskailta, ja moni ei jaksakaan niitä, kun on helpompi lähteä vain takaisin vanhoihin kuvioihin”. Riikka kertoo.

Vankilassa alkanut suunnitelmallinen ja tuettu vapautumisprosessi ei välttämättä toimi onnistuneesti enää vapautumisen jälkeen, koska palvelujärjestelmä on pirstaleinen. Työntekijäresurssit ovat usein niukat ja siitä johtuen työntekijöitä on vaikea tavoittaa. Erityisen tärkeänä vapautumisaiheen viranomaiskohtaamisissa näyttäytyivät Salovaaran tutkimuksessa henkilökohtaisten tapaamisten tarve. Tutkimuksen mukaan oma työntekijä ja saattaen siirtämis- -periaatteen mukainen asiakkuuden siirto tukisivat vapautuvan mahdollisuutta sitoutua tehtyihin suunnitelmiin.

Vapautuvien asumisen tuen verkostossa on todettu, että toimiville yhteistyömalleille vapauttamisvaiheessa on yhteistä, että yksi taho ottaa vastuun eri toimijoiden välisestä yhteistyöstä ja yhteistyöllä on selkeä rakenne. Kunnan tai muu sotetoimijan tulisi saada vankilasta hyvissä ajoin tieto asunnottomana vapautumassa olevasta vangista, jolloin asumisen ympärille voitaisiin rakentaa yhteistyössä myös tarvittava tuki yksilöllisen tarpeen mukaan ja näin osallistaa myös vapautuva vanki paremmin palveluidensa suunnitteluun.

Vankeustaustaisten naisten kohdalla voidaan todeta, että niin ennaltaehkäisevä, naisasunnottomuuden erityispiirteisiin kohdistuva työ eli väkivaltatraumaan liittyvää kuntoutus, mielenterveysongelmien hoito, yhteisöllinen päihdekuntoutus, kuin myös konkreettinen arjen tuki keskittyen äitiyteen ja elämänhallinnan ja sosiaalisten taitojen tukemiseen ovat merkityksellisiä asunnottomuutta ennaltaehkäisevässä ja vähentävässä työssä. Erityisesti lapsi- ja perhepalveluissa tulisi huomioida naisasunnottomuuteen johtavia tekijöitä ja pyrkiä tunnistamaan nykyistä enemmän esimerkiksi perheväkivaltaa ja päihderiippuvuutta.

”Minua olisi pitänyt auttaa silloin kun olin lapsi ja nuori. Lastensuojelu olisi voinut auttaa minua. Lopetin päihteet 2017 maaliskuussa 34-vuotiaana. Kun pääsin kuntouttavaan työtoimintaan, minua autettiin siellä todella monessa asiassa. Pääsin velkajärjestelyyn. Minulla oli jotakin sisältöä arjessa. Nyt olen alkanut viihtyä yksin kotona, oppinut asumaan yksin ja nauttimaan yksinolosta ja rauhasta. Nyt minulla on asunto ja se on ihmeellistä” Riikka toteaa tyytyväisenä.

30.5.2019

Lähteet:

Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus. 2017. Asunnottomat 2016. Viitattu 24.5.2019.

<https://www.ara.fi/download/noname/%7BB3A7A24F-9FE4-485A-BF0D-7C3F953491CE%7D/126566>

Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus. 2018. Asunnottomat 2017. Viitattu 24.5.2019.

<https://www.ara.fi/download/noname/%7B0EC77B27-5E1A-4735-ACA0-E07B4D68D54E%7D/135737>

Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus. 2019. Asunnottomat 2018. Viitattu 24.5.2019.

<https://www.ara.fi/download/noname/%7B92F73B7B-C89B-47C7-A92D-B250F0340280%7D/144423>

Gisler C., Pruin I., and Hostettler U. 2018. Experiences with Welfare, Rehabilitation and Reintegration of Prisoners. Lessons Learned? Työpäpaperi 5/2018. YK:n Sosiaalisen kehityksen tutkimuslaitos UNRISD.

Kirkman, M, Keys, D. Bodzak, D. Turner, A. 2015. 'I just wanted somewhere safe': Women who are homeless with their children. Journal on sociology. Vol 51. Issue: 3. p 722-736.

Kriminaalihuollon tukisäätiö. Naiset näkyviksi. Viitattu 24.5.2019. <https://www.krits.fi/naiset-nakyviksi/>

Lappi-Seppälä, Tapio. 2019. Viitattu 25.5.2019. <https://lcp.law.duke.edu/article/community-sanctions-as-substitutes-to-imprisonment-in-the-nordic-countries-lappi-seppala-vol82-iss1/>

Basnet, S. Onyeka, I, Tiihonen, Föhr, J. Kauhanen, J. 2015. Characteristics of drug-abusing females with and without children seeking treatment in Helsinki, Finland. Journal on sociology. Vol 43. Issue 3. p.221-218.

Lehtonen L, Cole P & Rantaniemi S. Naisierityinen asunnottomuustyö. Viitattu 24.5.2019.

https://ysaatio.fi/assets/files/2019/01/Y_P%C3%A4iv%C3%A4-16.1_NEA.pdf

Leppo A.(toim.) 2018.Vapautuvien asumisen tuki. Käsikirja asumissosiaaliseen työhön rikostaustaisten kanssa. Kriminaalihuollon tukisäätiö.

Madoc-Jones I., Caroline Hughes C., Gorden C., Dubberley S., Washington-Dyer K., Ahmed, A., Lockwood, K, Wilding, M. 2018. Rethinking preventing homelessness amongst prison leavers. European Journal of Probation 2018, Vol. 10(3) 215 –231. www.sagepub.com/journals-permissionsDOI:10.1177/2066220318822245journals.sagepub.com/home/ejp

Pleace N, Culhane D, Granfelt R & Knutagård M. 2015. The finnish homeless strategy. Ministry of the enviroment. Viitattu 24.5.2019.

Rikosseuraamuslaitoksen tilastollinen vuosikirja 2017.

Salovaara, U. 2019. Rikoksista tuomitut naiset. Yhteisöstä erottaminen ja takaisinliittymisen mahdollisuudet. Rikosseuraamuslaitoksen koulutuskeskus.